

OPRACOWANIA

lektur uzupełniających

KRONIKA KSIĄŻĄT POLSKICH

(łac. *Chronica principum Poloniae*)

Streszczenia i problematyka lektur

Charakterystyki bohaterów

Analizy i interpretacje wierszy

Odpowiedzi na pytania z testów i sprawdzianów

Kronika ksiąg polskich

(łac. *Chronica principum Poloniae*)

- Rodzaj literacki: **epika**
- Gatunek literacki: **kronika**

CZAS POWSTANIA UTWORU

W *Kronice* opisano dzieje władców z dynastii Piastów od czasów legendarnych do około 1386 roku, kiedy to praca nad kroniką została zakończona (autor wspomina, że niektóre postacie „żyją do dziś”, co pozwala ustalić orientacyjny czas ukończenia pisania). Księga była jeszcze później uzupełniana, dlatego ostatnie wpisy sięgają końca XV w.

STRESZCZENIE

Rozdział 1

Autor rozpoczął kronikę wezwaniem do Trójcy Świętej i różnych świętych. Zadekował ją biskupowi wrocławskiemu Wacławowi oraz książętom: Ludwikowi z Brzegu i Rupertowi z Legnicy. Podkreślił, że spisane tutaj dzieje mają być przykładem postępowania dla innych.

Rozdział 2

Lechici wyróżniali się odwagą i podbili wiele ludów. Autor, mówiąc o początkach Polski, przytacza opowieść o dwóch braciach, którzy po upadku wieży Babel ruszyli w świat. Czech osiadł w Bohemie (łacińska nazwa Czech), a drugi, Lech, tam, gdzie teraz jest Polska. Gallom przypadła Grecja aż do Dunaju, a granice kraju Lechitów *sięgały aż do Partii, Bułgarii i Karyntii*. Po wojnach z Rzymianami założono miasto, a na wodza wybrano Grakchusa.

Rozdział 3

W czasie rządów Grakchusa w pewnej jaskini mieszkał smok zwany Olofagiem, któremu codziennie sprowadzano trzy cielęta, bo inaczej zjadał troje ludzi. Grakchus, będący już wtedy starcem, zdecydował, że należy podrzucić smokowi wypchane siarką i ogniem skóry. Smok zjadł je i umarł. Młodszy Grakchus, starając się o tron po zmarłym ojcu, zabił brata, lecz twierdził, że zabił go smok. Prawda wyszła na jaw i księcia wygnano. Na pamiątkę wzniesiono miasto Kraków, którego nazwa pochodzi *od krakania kruków często zbiegających się do cielska zabitego smoka*. Na tronie osadzono córkę Grakchusa, Wandę. Królowa odrzuciła wszystkie propozycje małżeństwa i zmarła bezpotomnie.

Rozdział 4

Aleksander Wielki wysłał posłów z żądaniem daniny, ale Lechici obdarli ich ze skóry, które wypchali złotem i *zbutwiałą algą* i odesłali Aleksandrowi. Oburzony wódz najechał osady Lechitów. Człowiek imieniem Przemysław wkradł się w szeregi wroga i podstępem pokonał armię Aleksandra. Po tym wydarzeniu nazwano go Lestkiem. Autor na potwierdzenie swoich słów cytuje fragment z listów Aleksandra oraz Arystotelesa.

Rozdział 5

Po śmierci Lestka postanowiono, że władcą zostanie ten, czyj koń pierwszy dotrze do mety na stadionie. Jeden człowiek potajemnie wysypał drogę ostrymi hakami. Przypadkiem podstęp odkryli dwaj młodzieńcy i przenieśli haki na inną drogę. Nazajutrz jeden z nich podkuł konia i dzięki temu wygrał wyścig. Uznano jednak, że to on oszukiwał, zabito go i na władcę wybrano tego drugiego. Nadano mu imię Lestek II.

Rozdział 6

Po Lestku II¹ władzę objął Lestek III, który pokonał Juliusza Cezara i Krassusa. Wziął za żonę Julię, siostrę Cezara, której brat ofiarował Bawarię. Kobieta założyła tam dwa miasta: Lubus i Lubin. Juliusz odebrał jej jednak Bawarię, a mąż ją oddał, zostawiając przy sobie ich syna – Pompiliusza (Popila). Lestek miał dwadzieścioro dzieci z różnymi kobietami i podzielił między nich swoje ziemie, ustanawiając głównym władcą Pompiliusza.

Rozdział 7

Pompiliusz za podszeptem żony otrął swoich stryjów i zabronił ich pogrzebać. Dosięła go jednak kara – z ciał wylęgły się myszy, które zagryzły króla i jego rodzinę na wyspie na jeziorze w Kruszwicy. Zanim jednak zmarł, wydarzyła się następująca historia. Gdy Pompiliusz urządził ucztę z okazji postrzyżyn swoich synów, do Gniezna przybyli dwaj pielgrzymi, których wyrzucono z książęcego grodu. Udali się do Piasta, który ich przyjął i nakarmił. Miał on żonę Rzepichę i syna Ziemowita. Za sprawą gości zdarzył się cud – mimo spożywania posiłków, jedzenia nie ubywało. Przepowiedzieli mu też dużo szczęścia. Piast wyprawił synowi postrzyżyny, na które zaprosił również księcia. Mijały lata, chłopiec dorósł i został dowódcą wojska, a następnie władcą Polan. Autor wyjaśnia, że wędrowcy to dwaj aniołowie wysłani przez Boga. Po Ziemowicie nastąpił Lestek, a po nim Ziemomysł.

Rozdział 8

Ziemomysł był ojcem niewidomego Mieszka, który odzyskał wzrok w wieku siedmiu lat. Był to znak, że Polska zaślepiona pogaństwem dzięki Mieszkowi przejrzy na oczy, tj. przyjmie chrzest. Mieszko objął tron po ojcu. W 966 roku odprawił swoje siedem żon, przyjął chrzest i wziął za żonę Dubrawę. Autor wspomina też siostrę Mieszka, Adelheidę, która w roku 975 urodziła syna Stefana, króla Węgier, przyszłego świętego.

Rozdział 9

Następny władca, Bolesław Chrobry, podbił wiele sąsiednich narodów i umacniał chrześcijaństwo w kraju. Za jego panowania św. Adalbert² udał się do Prus nawracać pogan i zginął śmiercią męczeńską. Bolesław wykupił jego zwłoki i złożył w kościele gnieźnieńskim. Cesarz Otton III przybył z pielgrzymką do grobu męczennika i w uznaniu zasług Bolesława nadał mu tytuł królewski. Z tej okazji Bolesław wyprawił trzydniową ucztę, a odjeżdżającym ofiarował kosztowne dary.

Następnie autor opisuje zwycięską wyprawę Bolesława na Ruś i zdobycie Kijowa. Wspomina o wielkiej pobożności i sprawiedliwości króla, który rządził krajem jak dobry ojciec, troszcząc się o poddanych i karząc sprawiedliwie. Bolesław zmarł w 1025 roku, a przed tym przepowiedział ciężki czas dla królestwa. Kronikarz wyraża życzenie, aby współcześni władcy brali przykład z Bolesława Chrobrego.

Rozdział 10

Po Bolesławie rządy objął Mieszko II, który wolał utrzymać ziemie niż podbijać kolejne. Był żonaty z siostrą Ottona III i z tego związku urodził się syn, Kazimierz. Z powodu konfliktu o koronę Mieszko został schwytyany przez króla Węgier, Stefana, i *pozbawiony możliwości płodzenia przez skръcenie narządów rodnych*.

¹ Lestek II (Leszek, Lestko) – legendarny władca Polski, wzmiankowany również w *Kronice* Wincentego Kadłubka.

² św. Wojciech Sławnikowic, zwany też Adalbertem z Pragi, biskup i męczennik, główny patron Polski.

Rozdział 11

W 1034 roku tron objęła wdowa po Mieszku II, ale po pewnym czasie została wygnana z kraju prawdopodobnie z powodu zbyt gorliwego wprowadzania praktyk chrześcijańskich wśród ludu. Później wygnano również Kazimierza – na Węgry, skąd następnie udał się do matki do Niemiec. W czasie jego nieobecności państwo podupadło. Dostojnicy odnaleźli Kazimierza w zakonie benedyktynów i zwrócili się do papieża z prośbą o dyspensę dla niego. Zgoda została udzielona i Kazimierz wrócił do kraju, wziął za żonę Dobrogniewę i założył opactwo benedyktynów w Tyńcu. Toczył walki z Masławem o Mazowsze i odzyskał te ziemie, a w miejscu walnej bitwy założył miasto Poznań. Kazimierz zmarł w 1058 roku.

Rozdział 12

Rządy objął Bolesław II³, który toczył liczne wojny. Żony rycerzy w tym czasie wzięły za nowych mężów niewolników. Kiedy Bolesław powrócił do kraju, kazał pozabijać niewolników i ich dzieci, a matki zmusił do karmienia piersią szczeniąt. W 1079 roku kazał zamordować biskupa Stanisława, który otwarcie go napominał. Znienawidzony przez lud Bolesław uciekł na Węgry i tam zmarł.

Inne źródła podają, że Bolesław II walczył nieudolnie z Czechami i Pomorzanami. Pewnego razu dał się zwieść Czechom i pozwolił im uciec w nocy tuż przed bitwą. Innego dnia usłyszał, jak biedny kleryk wzdycha na widok zgromadzonych przed pałacem danin. Ofiarował mu tyle skarbów, ile zdołał zmieścić w swoim płaszczu, a gdy płaszcz pękł, dał mu swój, okazując swoją szczodrość. Sytuacja posłużyła autorowi za pretekst do moralizowania i ukazania przyczyn upadku króla, który nie dbał o sprawy Boskie, lecz zabiegał o własną chwałę wśród ludzi.

Rozdział 13

Po Bolesławie władzę objął jego syn, Mieszko III, który został otruty, a następnie młodszy brat Bolesława – Władysław.

Rozdział 14

Władysław oraz jego żona Judyta, córka króla czeskiego, bezskutecznie starali się o dziecko. Dopiero za wstawiennictwem św. Idziego narodził się im syn, Bolesław, lecz matka zmarła niedługo po porodzie. Władca ten bez większych sukcesów walczył z Pomorzanami. Miał nieakceptowanego przez drugą żonę nieślubnego syna, Zbigniewa, którego odesłano do Saksonii. Wojewoda Sieciech postanowił zaszkodzić władcy i wzniecił bunt pod przewodnictwem kasztelana wrocławskiego, Magnusa, i porwanego Zbigniewa. W sprawę włączono też króla Węgier i księcia czeskiego. Ostatecznie – po zbrojnych potyczkach – Władysław przed śmiercią podzielił ziemie na dwie części, jedną zapisując Zbigniewowi, a drugą Bolesławowi.

Zbigniew i Bolesław sprzymierzili się przeciwko Sieciechowi, który nadal zastawał na nich pułapki i buntował ojca przeciw nim. Schronili się we Wrocławiu. Mieszkańcy poparli braci i zbrojnie udali się do Sarnowa na konfrontację z Władysławem, który pod wpływem gróźb odstąpił od Sieciecha. Następnie doniesiono, że Pomorzanie, którzy byli jeszcze poganami, wybudowali gród naprzeciwko Santoka – warowni na pograniczu pomorsko-wielkopolskim. Zbigniewowi nie udało się go zdobyć. Dopiero Bolesław wypędził stamtąd pogan, za co został pasowany na rycerza.

³ Bolesław II zwany Szczodrym lub Śmiałym.

Rozdział 15

Bolesław, zwany Krzywoustym, jako dziecko z prawego łóża otrzymał we władanie lepszą część kraju. Gdy w 1104 roku brał ślub, Zbigniew nie przybył na uroczystości, sprzymierzył się z Pomorzaniem i Czechami i ułatwił im płądowanie ziem brata. Bolesław najechał więc Morawy i złupił je. Następnie napadł na Kołobrzeg i zawarł z Węgry układ o wieczystej przyjaźni. Pewnego dnia na polowaniu wpadł w zasadzkę Pomorzanie, ale cudem uniknął śmierci. W tym czasie do Polski wkroczyli Czesi. Księżę podzielił swe wojska i jedną część skierował w odwecie przeciwko Pomorzanom, a drugą – przeciwko Czechom. Czesi zlekli się jego wojennej sławy i wycofali się z Polski.

Zbigniew nie sprzyjał bratu i potajemnie zawierał układy z wrogami. Bolesław postanowił więc wypędzić go z Polski, sprzymierzając się z Czechami i Pomorzaniem. Wysłał poselstwa do Rusi i Węgier, zawarł z Czechami pokój i natarł na brata, który widząc jego potęgę, zrezygnował ze swoich zamierzeń i obiecał poprawę. Zimą Bolesław znów natarł na Pomorze i podbił je, lecz i teraz Zbigniew złamał dane bratu słowo. Pomorzanie nie poddali się całkowicie, najechali na Polskę, docierając aż do Gniezna i łupiąc katedrę. Zabrali kosztowności i relikwie, pojmali też archidiakona. Jednak szybko wypuścili go wraz z łupami, bo kto z pogan dotknął relikwii, popadał w szaleństwo.

Ponieważ cesarz Henryk IV zaatakował Węgry, Bolesław zgodnie z umową ruszył na Czechy. W tym czasie Pomorzanie z pomocą Gniewomira oblegli i zdobyli pewien gród Bolesława, który ten odbił. Następnego lata Pomorzanie najechali Mazowsze, ale zostali pokonani przez Magnusa, zarządcę Mazowsza. Cesarz Henryk IV, za namową księcia morawskiego Świętopełka oraz Zbigniewa, zaatakował Polskę. Doszło do oblężenia Głogowa. Najbardziej pamiętnym wydarzeniem tych walk było poświęcenie zakładników, w tym dzieci głogowian, których cesarz kazał przywiązać do machin oblężniczych. Nie złamało to jednak oporu obrońców i miasto nie zostało zdobyte. Później Bolesław wywalczył sprawiedliwość dla najmłodszego brata księcia czeskiego, który otrzymał kilka miast jako część swego dziedzictwa. Wówczas Zbigniew wystosował do swego brata podobną prośbę o należny mu po ojcu spadek. Bolesław zgodził się pod warunkiem, że Zbigniew udowodni swą postawę i czynem szczerze zamierów i tak jak obiecał zmieni swoje postępowanie. Ten wrócił do kraju dumnie jak władca, a nie jak skruszony grzesznik, co nie spodobało się doradcom księcia, który wietrzyli podstęp. Bolesław *pozwolił, by brat zginął w walce*, uznano go więc za bratobójcę i musiał długo pokutować.

Po opisie praktyk pokutnych Bolesława autor *Kroniki* wraca do bitwy pod Nakłem. Po zwycięstwie Bolesław powierzył gród Świętopełkowi, który jednak nie wykonywał jego poleceń i zaczął knuć przeciw władcy. Bolesław wyprawił się na niego i po dłuższym czasie znów podporządkował sobie ziemie Pomorzanie. Kronikarz wspomina też o bitwie na Psim Polu, niedaleko Wrocławia, gdzie Bolesław został wzięty przez cesarza w niewolę i wypuszczony za okupem.

Bolesław miał pięciu synów, między których przed śmiercią podzielił kraj: Władysława (Śląsk), Bolesława IV (Kujawy i Mazowsze), Mieszka III (Gniezno i Pomorze), Henryka I (ziemia sandomierska) i Kazimierza II⁴. Pierworodny Władysław miał trzech synów: Bolesława Starego, Mieszka i Konrada Kulawego.

⁴ Kazimierz urodził się w roku śmierci swojego ojca i nie został uwzględniony przy podziale.

Rozdział 16

Władzę objął Władysław II. Autor opisuje historię Piotra Włostowica, który odkrył, że żona Władysława dopuszcza się zdrady małżeńskiej, i napomknął o tym władcy podczas polowania. Gdy sprawa wyszła na jaw, kobieta postanowiła przygotować zasadzkę i oślepić Piotra. Namówiła swojego kochanka, Dobesza, aby go schwycił i zabił. Władysław pragnął uwolnić powiernika, nie mógł jednak całkowicie przeciwstawić się żonie, zgodził się więc na oślepienie Piotra, który po tym wydarzeniu żył jeszcze pięć lat. Wszystkie działania i podszepty żony Władysława obróciły się przeciwko nim: poddani podżegani przez braci Władysława wszczęli bunt i zmusili go do ucieczki z kraju, stąd jego późniejszy przydomek – Wygnaniec.

Rozdział 17

Po śmierci Władysława władzę objął jego brat Bolesław IV, zwany Kędzierzawym, który rozdzielił ziemie między jego trzech synów: Bolesława, Mieszka i Konrada Krzywonogiego. Od Mieszka wywodziła się linia książąt raciborskich. Konrad zaś zmarł bezpotomnie, a jego bracia domagali się dla siebie równej władzy, lecz Bolesław nie zgodził się na to.

Rozdział 18

Po Bolesławie władzę objął jego brat, Mieszko III, zwany Starym, który miał liczne potomstwo. Autor *Kroniki* ocenia jego rządy negatywnie. Opisuje gnębienie pospólstwa i niesprawiedliwe sądy oraz zamach na życie biskupa krakowskiego Gedeona. Postępowanie księcia wywołało bunt poddanych, którzy ustanowili władcą jego brata – Kazimierza II Sprawiedliwego.

Autor odwołuje się do innej kroniki mówiącej o losach synów Władysława II – Bolesława Wysokiego i Mieszka⁵. Bolesław Wysoki z małżeństwa z pierwszą żoną Waclawą miał synów Jarosława i Bolesława oraz córkę Algę, zaś z drugą żoną Adelajdą – synów Henryka, zwanego Brodatym, Konrada oraz córkę Adelajdę. Został wygnany z kraju przez własnego syna, Jarosława, biskupa wrocławskiego, i sprzymierzonego z nim stryja, Bolesława IV. Udał się do cesarza, który nie udzielił mu pomocy, gdyż szykował się na wojnę przeciwko Lombardom. Cesarz zabrał ze sobą Bolesława, ale w trakcie oblężenia Mediolanu wykazał się on zarazem męstwem i nieposłuszeństwem, ponieważ cierpiąc z powodu rozłąki z żoną i dziećmi, samowolnie stoczył pojedynek z o wiele silniejszym od niego przeciwnikiem. Choć wygrał, cesarz odesłał go wraz z licznym wojskiem do kraju, aby zapobiec dalszej niesubordynacji. Bolesław ufundował klasztor cystersów w Lubiążu. Umarł w 1201 roku.

Rozdział 19

Po Bolesławie władzę objął Henryk I Brodaty, który był żonaty z Jadwigą (późniejszą świętą), z którą miał szóstkę dzieci: Bolesława, Agnieszkę, Zofię, Henryka, Konrada i Gertrudę.

Rozdział 20

W tym rozdziale kronikarz powraca do historii Kazimierza, syna Bolesława Krzywoustego, który ofiarował swemu bratu, Mieszkowi, najważniejszą metropolię – Gniezno, nie zważając na jego uprzednie wygnanie, a potem zdradę. Następnie wyruszył na Ruś w celu przywrócenia władzy pierworodnemu synowi swej siostry. W tym czasie Mieszko przy pomocy *siedemdziesięciu dostojników krakowskich* zajął Kraków. Kazimierz wrócił do kraju i odbił miasto. Zmarł w trakcie uczty w dniu świętego Floriana.

⁵ Chodzi o Mieszka I Płatoniego, księcia raciborskiego.

Rozdział 21

Biskup krakowski ogłosił władcą Leszka, zwanego Białym, pierworodnego syna Kazimierza, zaś drugi syn, Konrad, otrzymał w spadku Kujawy i Mazowsze. Mieszko Stary pragnął odzyskać pozycję, więc skrytykował ten wybór, powołując się na młody wiek księcia, i namówił wdowę po Kazimierzu, żeby ustanowiła go opiekunem obu chłopców. Leszek po *wielkiej rzezi książąt ruskich* udał się wraz z księciem Odonem⁶, synem Mieszka III, Henrykiem Brodatym i Konradem mazowieckim podbić gród Nakło na Pomorzu. Podczas pobytu w łaźni Leszek został zabity przez Odonę, a Henryk Brodaty ocalał jedynie dlatego, że osłonił go własnym ciałem Peregryn z Wesynburga. Odon zaś namówił Pomorzan, aby pomimo zawartego rozejmu zaatakowali Polaków.

Po śmierci brata władzę chciał przejąć Konrad, lecz wdowa powierzyła swoje dzieci opiece Henryka Brodatego, przyznając mu tym samym władzę w Krakowie. Henryk został wzięty w niewolę po bitwie pod Międzybozem i odprowadzony do Płocka. Jego syn, Henryk II Pobożny, zamierzał go uwolnić, jednak Jadwiga, żona Henryka Brodatego i matka Henryka Pobożnego, aby zapobiec rozlewowi krwi, oddała dwie swoje wnuczki za żony dla dwóch synów Konrada – *na poręczenie wieczystego pokoju*. Rozgorzał też spór między synami Henryka, Henrykiem II i Konradem, czego skutkiem była bitwa przegrana przez Konrada. Niedługo potem w trakcie polowania Konrad spadł z konia i zmarł. Henryk Brodaty zemścił się na Władysławie, synu Odonę, i odebrał mu jego ziemie. Książę ten przez trzydzieści lat żył z żoną we wstrzemięźliwości, a dla pokreślenia pobożności nosił brodę – stąd jego przydomek. Zmarł 19 marca 1238 roku i został pochowany w klasztorze trzebnickim. Autor nie przybliżył tu losów świętej Jadwigi, ponieważ są one opisane w innych księgach.

Rozdział 22

Następnie władzę objął Henryk II, syn Henryka Brodatego. W czasie jego panowania kraj najechali Tatarzy, którzy dotarli aż pod Legnicę. Tam książę stoczył z nimi bitwę, w której 9 kwietnia 1241 roku poległ. Henryk miał cztery córki z pierwszego małżeństwa (dwie zostały oddane za żony synom Konrada, jedna została porwana przez Bolesława i oddana za żonę księciu gnieźnieńskiemu, zaś ostatnia została klaryską w klasztorze we Wrocławiu) oraz czterech synów i dwie córki z drugiego małżeństwa. Po jego śmierci Bolesław Łysy⁷ zdobył i spalił Wrocław i zrobił wiele innych złych rzeczy. W wyniku jego działań Śląsk został odcięty od reszty ziem polskich. Został za to ukarany przez Boga. Autor stawia go za antyprzykład władcy, upominając innych, jemu podobnych ówczesnych panujących. Święta Jadwiga miała widzenie, w którym ujrzała zabitego przez Tatarów Henryka i kolejne nieszczęścia. Zmarła 1 października 1243 roku.

Rozdział 23

Synowie Henryka II Pobożnego (Bolesław, Henryk, Konrad i Władysław) podzielili między siebie ziemie ojca tak, że jedna część przypadła Bolesławowi II, a druga Henrykowi III. Dobrali sobie braci, którzy byli już klerykami, umawiając się z nimi, że w przypadku śmierci jednego, całość dziedzictwa przypadnie drugiemu. Matka przyznała Henrykowi Legnicę i Głogów, lecz to nie spodobało się Bolesławowi, który chciał się pozbyć Konrada, będąc pewnym, że kiedy zostanie biskupem, z własnej woli zrezygnuje z Wrocławia na rzecz braci. Konrad, gdy się o tym dowiedział, porzucił studia i myśl o biskupstwie, wydarł

⁶ Władysław Odonic

⁷ Bolesław Łysy, zwany częściej Rogatką, syn Henryka II Pobożnego.

bratu księstwo głogowskie i poślubił Salomeę, siostrę księcia gnieźnieńskiego Przemysła. Po śmierci spoczął w ufundowanym przez siebie kościele w Głogowie.

Tuż przed śmiercią Henryka III jego część dziedzictwa została podzielona przez zwolenników Władysława. Henrykowi III udało się zażegnać konflikt, powierzając Władysławowi swoje dzieci. Niedługo później otruci zostali Konrad, a następnie Władysław, arcybiskup Salzburga. Po śmierci Władysława rządy nad ziemią wrocławską objął małoletni Henryk IV. Bolesław wraz ze swoim synem Henrykiem, kierowany pragnieniem odzyskania tego terytorium, porwał chłopca. Dzięki pomocy króla czeskiego udało się go odbić, jednak część ziem utracono.

Bolesław po śmierci swojej pierwszej żony, z którą miał czterech synów (dorosłości dożyli trzej – Henryk, Bolko i Bernard), wziął za żonę córkę księcia Pomorza, lecz związek ten nie był udany. Autor *Kroniki* wspomina o bezimiennej nałożnicy, uznanej za cudzołożnicę i czarownicę, z którą ksiązę miał syna „Jarosława z Nieprawego Łoża”. Kronikarz podkreśla tu, że ksiązę był okrutny i niepomamowany w mszczeniu własnych krzywd, choć sam wyrządzał innym wiele zła. Udziela też pouczenia, że jeżeli ksiązę katolicki nie potrafi znieść nieszczęść, to niech przynajmniej nie dopuszcza się występków wobec innych. Ponoć ksiązę zwany był dziwnym, ponieważ posługiwał się niemieckim z nietypowym akcentem. Po śmierci spoczął w Legnicy – wraz ze swoją żoną, Adelajdą de Anhalt, synem Bernardem i córką Katarzyną.

Rozdział 24

Po Bolesławie władzę nad ziemią legnicką przejął jego najstarszy syn Henryk V Brzuchaty. Był on tak dobrym i sprawiedliwym władcą, że po śmierci Henryka IV otrzymał we władanie również ziemię wrocławską. Autor wspomina też o konflikcie Henryka IV z biskupem wrocławskim Tomaszem II. Ostatecznie ksiązę nawrócił się i oddał Kościołowi zagrabione dobra.

Rozdział 25

Po śmierci Henryka IV władzę nad ziemią wrocławską objął Henryk V. Jego brat Bolko i stryj Konrad I głogowski potajemnie umówili się, że pozbawią go władzy. Nieświadomy tego Henryk nadał ufał Bolkowi, który nie przyszedł mu z pomocą, gdy zaatakował go Konrad. Kronikarz przytacza tu historię Pakosława, członka tajnej rady ksiązęcej i przyjaciela księcia, który zabił człowieka, trzykrotnie zuchwale i w poczuciu bezkarności przyznał się do zbrodni i został zgodnie z prawem skazany i ścięty. Mężczyzna miał syna, Lewtkona, który pozostał na służbie u księcia i zyskał jego zaufanie. Wiele lat później Konrad⁸ namówił go do zdrady – Lewtko porwał księcia i oddał go w ręce Konrada. Uwięziono go w Głogowie i tam trzymano przez pół roku. Dręczono go dotąd aż zgodził się oddać wiele miast i zapłacić okup trzydzieści tysięcy marek. Po uwolnieniu ciężko chorował i przeczuwając, że umrze, wyznaczył na opiekuna swoich dzieci Bolka, który w zamian za to zażądał grodu Sobótka. Ostatecznie Henryk V zgodził się na to, zdając się na sumienie brata. Zmarł 12 lutego 1296 roku.

Rozdział 26

Ksiązę Bolko opiekował się dziećmi Henryka V i dbał o należące do nich ziemie. Był władcą tak potężnym, że zawarł pokój z Cesarstwem i Czechami. Wprowadził też podatek królewski i zobowiązał rycerzy do stawiania się z koniem na polu bitwy. Spacyfikował

⁸ Chodzi tu o Henryka III głogowskiego, syna Konrada I głogowskiego (ojciec zmarł w 1273 albo 1274 r., nie mógł więc brać udziału w porwaniu) – autor pomylił się.

rozruchy we Wrocławiu, zaprowadzając tam pokój. Autor pochwała to, podkreślając, że pokój między ludźmi jest błogosławiony przez Boga. Wspomina też, że książę ufundował klasztor cystersów w Krzeszowie, gdzie po śmierci w 1301 roku został pochowany.

Rozdział 27

Autor przedstawia tutaj linię książąt świdnickich. Książę Bolesław II miał trzech synów: Bernarda, Henryka i Bolka. Bernard miał syna Bolka II i Henryka II. Henryk zmarł bezpotomnie, a ziemia księstwa jaworskiego przeszła na Bolka II, ostatniego księcia świdnickiego. Bolko II odzyskał Kamienną Górę, zajęta uprzednio przez króla Czech. Zmarł również bezpotomnie w 1368 roku.

Rozdział 28

Bolko II, książę ziębiccki, był człowiekiem dziwnym i lubiącym żarty. Pewnego razu kazał kupić naczynia z mlekiem od wszystkich przekupek na rynku. Następnie polecił wlać mleko do wielkiej beczki, a potem oznajmił, że dziś nie zamierza płacić, więc każda ma wybrać swoje mleko z powrotem. Kobiety w ścisiku tłukły swoje naczynia i kłóciły się, co bardzo księcia ubawiło. Na koniec zapłacił wszystkim kobietom należność. Za jego panowania Karol, margrabia Moraw, oblegał miasto Ząbkowice. Podczas oblężenia Polacy schwytali wielu znamienitych Czechów. Pewnego dnia margrabia wyprawił ucztę, na którą zaprosił księcia Bolka II i poprosił go, aby za darmo uwolnił wziętych do niewoli jeńców, na co Bolko się zgodził. Książę zmarł w Ziębicach w 1342 roku. Po nim władzę objął Mikołaj, który zmarł na Węgrzech, w drodze powrotnej z Jerozolimy. Mikołaj miał dwóch synów: Bolesława III i Henryka. Ten ostatni *został członkiem zakonu krzyżackiego domu Teutońskiego i zmarł w Prusach*. Księciem ziębicckim został jego brat.

Rozdział 29

Po śmierci Bolka I opiekę nad synami Henryka V przejął biskup wrocławski Henryk z Wierzbnej. Ponieważ biskup trwoniał majątek małoletnich książąt, mieszczenie postanowili wyswatać najstarszego, Bolesława III, nazwanego później Rozrzutnym, z córką króla Czech, Małgorzatą. Po ślubie król Waclaw wziął Bolesława na swój dwór. Po czterech latach król zmarł, a Bolesław z żoną powrócił do kraju. Chcąc pomścić więzienie i śmierć ojca, rozpoczął walki z dziećmi Henryka głogowskiego. Po odniesionym zwycięstwie stał się nadmiernie hojny w rozdawnictwach, co zaniepokoiło jego dorastających braci. Podzielili oni ziemię tak, że Bolesław dostał Brzeg i rekompensatę pieniężną, Henryk VI Wrocław, a książę Władysław, który był już wtedy subdiakonem, Legnicę. Władysław niedługo potem *popadł w chorobę umysłową*, dołączył do pewnego rycerza i wraz z nim rabował okolice. Pewnego razu z setką uzbrojonych rozbójników zaatakował folwarki Jancków i Wirbin. Chłopi stawili opór, wzięli Władysława do niewoli i oddali Bolesławowi, który zamknął go w więzieniu na rok. Uwolniono go dopiero wtedy, gdy przestał gryźć siebie i innych, a po uwolnieniu przez wiele lat błąkał się po okolicy.

Bolesław tymczasem prowadził walki przeciwko Konradowi oleśnickiemu, synowi Henryka III głogowskiego, którego doprowadził do ruiny. Doszło do ugody, ale Bolesław popadł w biedę i długi na skutek swej rozrzutności. Natomiast jego brat, Henryk VI wrocławski, żył spokojnie i uczciwie, więc zazdrosny Bolesław próbował mu zaszkodzić, pozwalając na najazdy na ziemię brata. Wreszcie Bolesław zaczął porywać członków rady książęcej. Po przypadkowym zabójstwie jednego z nich Henryk postanowił, że po jego śmierci księstwo wrocławskie otrzyma król czeski Jan, w zamian za co Czesi przekazali mu dożywotnio Kłodzko. Sprawę skomplikował powrót Władysława, który wzięwszy za żonę księżną mazowiecką, roztrwoniał jej majątek, po czym ją porzucił. Pokazał on Janowi

pismo poświadczające, że jest prawowitym spadkobiercą Legnicy, i zaproponował mu jej kupno. Bolesław poddał się i został wasalem króla Czech. Mimo to nadal zastawiał swoje grody i wpędzał je w długi. Pod koniec życia przekazał Legnicę swoim dwóm synom.

Konflikt między biskupem wrocławskim Nankerem i królem czeskim Janem doprowadził do wojny. Król obległ gród Milicz, zaś archidiakon Henryk z Wierzbnej oddał mu go przez swoje pijaństwo i tchórzostwo. Biskup Nanker prosił króla o zwrot grodu, a kiedy ten nie chciał się zgodzić, nałożył na niego interdykt⁹. Król jednak nadal nie chciał oddać Milicza, wówczas Nanker nałożył na niego i dostojników wrocławskich ekskomunikę. Nazwał też króla *drobnym władcą*, co było przytykiem do faktu, że Czechy nie posiadają arcybiskupstwa i muszą prosić innych arcybiskupów o koronację i błogosławieństwa. Wskutek ekskomunikacji wszyscy duchowni zostali wypędzeni z Wrocławia, a kościoły zamknięto. Zaczął się czas prześladowań i sporów, w które wmieszał się Bolesław III (również obłożony interdyktem). Papież wysłał do Wrocławia inkwizytora, Jana ze Swenhenfelt, który miał za zadanie nawrócić mieszkańców. Ten zacny i gorliwy w służbie Kościoła duchowny został jednak zamordowany w Pradze przez dwóch zbójców, a później ogłoszony męczennikiem. Biskup Nanker zmarł w 1341 roku, a spór zakończył dopiero jego następcą, Przecław z Pogorzeli.

Rozdział 30

Księżę Bolesław III nadal pozostawał ekskomunikowany, a jego ziemie obłożone interdyktem. Wspomógł jednak biskupa Przecława w walce z Konradem I. Pewnej Wielkanocy książę objadł się nadmiernie i ciężko zachorował. Obawiając się, że umrze, wysłał swoich synów, aby postarali się o odwołanie nałożonych na niego siedemnaście lat temu kar kościelnych. Sprawa zakończyła się pomyślnie i Bolesław III zmarł jako pełnoprawny członek wspólnoty Kościoła.

Rozdział 31

Po śmierci ojca Waćław i Ludwik przez jakiś czas władali wspólnie Legnicą, w okolicy której odkryto złoża złota, ale z powodu narastających konfliktów podzielili między sobą włości. Ludwik otrzymał Legnicę i przyległe ziemie, a Waćław Złotą Górę, Lobyń i Chojnow. Waćław nie był jednak zadowolony i podjął próbę wydziedziczenia brata. Ludwik ustąpił i oddał ziemię legnicką pod warunkiem, że po śmierci Waćława, który był chorowity i dotychczas nie miał dzieci, ziemia w całości przypadnie jemu, a gdyby jednak doczekał się potomstwa, zostanie podzielona równo między wszystkich następców. Już po zawarciu umowy z bratem Waćław nieoczekiwanie wrócił do pełnego zdrowia i spłodził czterech synów i córkę. Wobec tego bracia zaczęli między sobą toczyć wojnę na wyniszczenie ekonomiczne. Waćław sprzedał nawet część swojej ziemi Bolkowi, a ten często napadał na dobra Ludwika. W końcu do sprawy wmieszał się król Czech, Karol¹⁰, który po kilku latach załagodził spór. Waćław zmarł w biedzie (z legnickich kopalni przestano wydobywać złoto) w roku [1364]¹¹.

Rozdział 32

Po śmierci Waćława jego spadkobiercy wybrali Ludwika na opiekuna, a on dobrze gospodarował ich ziemiami. Ludwik wygrał wojnę, którą wszczęli przeciwko niemu książęta opolscy. Uwolnił miasto Brzeg od długów, ufundował tam i hojnie uposażył

⁹ *Interdykt* – zakaz odprawiania obrzędów religijnych na określonym terenie.

¹⁰ Karol IV Luksemburski, od 1355 także cesarz rzymski.

¹¹ Kronika miejscami zawiera niepełne informacje. Uzupełnienia podane są w nawiasach kwadratowych.

kolegiatę, zaś w grodzie Lubań wznosił piękną kaplicę. Z tych wszystkich powodów autor życzy księciu długiego i szczęśliwego panowania¹².

Rozdział 33

Konrad I głogowski miał trzech synów: Henryka III, Konrada II i Przemysława. Konrad II był księciem Lubina i prepozytem¹³ wrocławskim, a następnie arcybiskupem Salzburga. Nie objął jednak arcybiskupstwa, bowiem – jak głosi wieść gminna – kiedy dowiedział się, że w mieście tym nie ma piwa, *zrzekł się arcybiskupstwa i wkrótce powrócił do ojczyzny*¹⁴. Wdał się w konflikt ze swoim bratem Henrykiem III, księciem głogowskim, i został uwięziony w Głogowie, skąd uwolnili go jego wasale z Lubania i Rudnej. Niedługo później zmarł. Z kolei Przemysław został zamordowany w roku 1279 w Siewierzu koło Bytomia, gdy wracał do Krakowa z wojskami Henryka IV Probusa. Tym samym jedynym spadkobiercą Konrada I głogowskiego został Henryk III. Po jego śmierci synowie Henryk, Konrad, Jan i Przemysław¹⁵ podzielili ziemię między siebie. Przemysław nie poddał się naciskom króla czeskiego i utrzymał włości, ale został otruty przez własnych wasali i zmarł bezpotomnie w roku [1331]. Natomiast Henryk i Jan posiadali po połowie Głogowa. Jan zdecydował się sprzedać swoją część królowi Czech, który następnie zażądał całego miasta i mimo początkowego buntu mieszkańców dopiął swego. Połowę Głogowa z wielkim trudem odzyskał dopiero syn Henryka IV, książę żagański Henryk V, który został wasalem króla Czech, prowadził liczne wojny z królem Polski Kazimierzem Wielkim, uczestniczył w koronacji króla Karola na cesarza w Rzymie, pielgrzymował też do Grobu Pańskiego.

Jan zmarł bezpotomnie w 1300 roku, a jego ziemie przeszły na Henryka V. Z kolei Henryk V zmarł w roku 1369 i został pochowany w Żaganiu. Jego synowie: Henryk VI, Henryk VII zwany Rumpoldem i Henryk VIII zwany Sperling, podzielili ziemię między siebie. Rządzili oni w czasach współczesnych kronikarzowi.

Rozdział 34

Książę oleśnicki Konrad I był dzielny i mężny w boju. Zwyciężył w bitwie z Polakami w pobliżu Oleśnicy. Zmarł w roku [1366], a władzę przejął współczesny kronikarzowi Konrad II.

Rozdział 35

Autor przyznaje, że nie znalazł pewnych informacji dotyczących książąt opolskich, przechodzi więc do *wielkich książąt polskich*. Mieszko III miał trzech synów: zmarłych bezpotomnie Bolesława i Władysława oraz Odonę/Ottona, który miał syna Władysława. Władysław był ojcem Bolesława (księcia kaliskiego) i Przemysława (księcia poznańskiego). Pierwszy z nich nie miał potomków, drugi zaś miał syna, Przemysława, który został zabity i nie pozostawił po sobie spadkobiercy.

Rozdział 36

Kazimierz II zwany Sprawiedliwym, syn Bolesława Krzywoustego, miał trzech synów: Konrada, Bolesława, który zmarł bezpotomnie, i Leszka zwanego Białym. Konrad był ojcem Ziemowita, Bolesława i Kazimierza, księcia kujawskiego, który z kolei był ojcem m.in. Władysława Łokietka, przyszłego króla Polski. Tenże Władysław został wypędzony z kraju przez Wacława IV, niegdyś króla Czech, a wrócił dopiero po śmierci jego

¹² Należy pamiętać, że autor pisze kronikę na polecenie m.in. tegoż księcia Ludwika, dlatego w rozdziale mu poświęconym nie ma na jego temat żadnych niepochlebnych uwag.

¹³ *Prepozyt* – przewodniczący kapituły kanoników w katedrze lub kolegiacie.

¹⁴ Prawdziwym powodem było niezatwierdzenie jego kandydatury przez papieża Bonifacego VIII.

¹⁵ Przemysław zwany Przemkiem głogowskim.

syna, Wacława V. Następnie, zgromadziwszy wojsko, spustoszył Prusy, ale ich nie podbił z powodu zdrady przekupionych przez Krzyżaków doradców. Miał m.in. syna Kazimierza III i córkę Elżbietę, późniejszą królową Węgier. Bracia Kazimierz i Ziemowit zmarli bezpotomnie. Książę Leszek Biały miał syna Bolesława i córkę Salomeę, o której jednak autor nie znalazł informacji w źródłach pisanych. Z powodu ich bezpotomnej śmierci całe królestwo przeszło na Kazimierza III, syna Władysława Łokietka.

Król Kazimierz miłował pokój i doprowadził Polskę do rozkwitu. Chętnie budował kościoły i umacniał grody na granicy kraju. Nie miał jednak potomka, więc na następcę wybrał swojego siostrzeńca, króla Węgier, Ludwika. Ludwik nie miał syna, a dwie córki, Marię i Jadwigę, którą wybrano na królową Polski, nie zatroszczywszy się wcześniej o męża dla niej. Autor kończy stwierdzeniem, że *stan Królestwa Polskiego dzisiaj jest bardzo zły*. Magnaci i szlachta nie troszczą się o wybór nowego króla, lecz jedynie o własny interes, uciskając ubogich i wzajemnie się atakują i rabują.

W tym miejscu kończy się część poświęcona książętom polskim, a zaczyna część poświęcona biskupom wrocławskim.

Rozdział 37

W tym rozdziale kronikarz wymienia przede wszystkim kolejnych biskupów wrocławskich¹⁶. Jest to ostatni rozdział numerowany.

Biskupstwo wrocławskie założył Kazimierz¹⁷. Pierwszym biskupem był Hieronim, wyświęcony w roku 1052 i zmarły w 1062 roku. Za czasów trzeciego biskupa, Piotra, śmiercią męczeńską zginął św. Stanisław. Kościół murowany wzniesiono dopiero w czasie sprawowania urzędu przez dziewiątego biskupa, Waltera, wyświęconego w 1148 roku. Wprowadził on odmawianie modlitw takich jak w kościołach w Laon. Wynikło to prawdopodobnie z pewnych podobieństw, a mianowicie: patronem obu kościołów jest św. Jan, a kanonicy obu świątyń noszą kapy w czerwonym kolorze. Biskup ten utworzył też dom zakonny dla benedyktynów, który ostatecznie stał się klasztorem cysterskim. Biskup zmarł w 1169 roku. W roku 1199 na biskupa wyświęcony został Jarosław, syn księcia Bolesława Wniosłego. Podarował on Kościołowi wrocławskiemu ziemię wokół miasta Nysy. W 1232 roku urząd objął Tomasz I, który słynął z wykształcenia, cnót i obyczajów. Ubogacił i wywyższył biskupstwo wrocławskie. W 1271 roku wyświęcony został Tomasz II, siostrzeniec Tomasza I. Był on prześladowany przez Henryka IV, który ostatecznie się nawrócił. Biskup ten zmarł w 1292 roku. Dziewiętnastym biskupem wrocławskim w 1327 roku został ksiądz Nanker. Nanker był człowiekiem stanowczym i w sporze o Milicz wyklął króla czeskiego Jana. Zmarł w 1341 roku. Po nim biskupem został ksiądz Przeclaw z Pogorzeli, lecz dopiero rok później został zatwierdzony przez papieża Benedykta XII. Opóźnienie to wynikało ze sporu z królem Kazimierzem, który życzył sobie, aby biskupem wrocławskim został kanonik z Krakowa. Biskup Przeclaw zakończył spór z Czechami, zawierając ugodę z Janem i jego synem, Karolem. Był przekonany, że wszelkie łaski zawdzięcza wstawianictwu św. Gotarda, ponieważ przyszedł na świat w jego wspomnienie, również w jego dzień został wyświęcony na biskupa i przez całe życie miał do niego gorliwe nabożeństwo. Uwolnił od zobowiązań na rzecz Kościoła wrocławskiego należące do niego wsie i majątności, ufundował piękną kaplicę Najświętszej Panny, założył w Nysie ośrodek,

¹⁶ W streszczeniu zostali wymienieni tylko ważniejsi biskupi.

¹⁷ Autor przyjmuje błędne założenie, ponieważ biskupstwo wrocławskie zostało ustanowione w czasie zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 r. za panowania Bolesława Chrobrego.

w którym otoczono opieką dwudziestu biedaków. Unikał wojen i konfliktów, był świetnym zarządcą, udało mu się zgromadzić okazałą sumę pieniędzy. Zmarł w 1376 roku w Otmuchowie i został pochowany w ufundowanej przez siebie kaplicy we Wrocławiu. Następnie w roku 1382 z kościoła w Lubuszu przeniesiono Wacława, księcia legnickiego, który był prześladowany przez cesarza rzymskiego i króla Czech Wacława. Władca ten chciał bowiem na ten urząd wynieść kogoś innego, a skoro to się nie stało, pozwolił na obrabowanie i wypędzenie kanoników z Wrocławia. Choć w końcu zawarto ugodę, to Kościół wrocławski stracił wiele dóbr, a biskup popadł w nędzę. W tym miejscu autor oświadcza, że nie znalazł w kronikach niczego ciekawego ponad to, co tu przytoczył i wyraża pobożne życzenie, aby władcy miłowali pokój, czcili Boga i wraz ze swoimi poddanyymi osiągnęli radość wieczną.

W październiku prawdopodobnie 1335 roku na Śląsku wiał tak silny wiatr, że wyrwał drzewa z korzeniami. W roku 1341 w biskupstwie wrocławskim pojawili się biczownicy, którzy z czasem zaczęli osłabiać władzę kościelną, uzurpując sobie prawo odpuszczania sobie nawzajem grzechów. Biskup Przeclaw zabronił pochodów biczowników, lecz proceder ten ukrócił dopiero zakaz wydany przez papieża. Około 1338 roku kraj dotknęła plaga szarańczy, a w późniejszych latach panował głód, wybuchały epidemie, dochodziło do rozłamów w Kościele i wojen między książętami. Autor podsumowuje to stwierdzeniem: *Nieszczęścia tak bardzo w naszych czasach się namnożyły, że słusznie można by powiedzieć, iż wiernemu człowiekowi już życie obrzydło.* Ubolewa przy tym, że niewiele osób się nawraca.

Tutaj następuje tekst z tzw. *Kroniki Benedykta*:

W roku 1383 król czeski napadł na Kościół w Wyszehradzie i Pradze, a Ziemowit, książę mazowiecki, najechał królestwo polskie. Ziemowit został pokonany przez księcia Zygmunta, hrabiego magdeburskiego, którego do Polski wysłała królowa Węgier. We wrześniu Zygmunt został królem Węgier. W 1384 roku Krzyżacy ponieśli klęskę z walce z Litwinami.

W 1396 roku margrabia Zygmunt ponownie wkroczył na Węgry, skąd został wcześniej wygnany. Królowa, pragnąc zachować pokój, oddała mu za żonę córkę, Marię. Ten jednak nie uszanował okazanych mu względów i zbiegł do brata do Czech. W tym samym roku¹⁸ książę litewski Kekilko¹⁹ został wybrany na męża Jadwigi i został królem Polski, a syn księcia Austrii, Leopolda, został oddalony. W tym samym roku w okolicach Świdnicy *spadł grad wielkości gołębiego jajka.*

W pierwszą niedzielę Wielkiego Postu 1410 roku schwymano biskupa Mikołaja i zaprowadzono na górę Ślęża. Odtąd w diecezji wrocławskiej obowiązywał interdykt²⁰ aż do Wielkiego Czwartku, kiedy uwolniono biskupa. W tym czasie zmarł papież Aleksander V i wybrano jego następcę, Jana XXIII. Kronika odnotowuje również bitwę pod Grunwaldem. W tym samym roku potępiono księgi Wiklefa, czemu sprzeciwiło się sześciu Magistrów Sztuk. W roku 1412 wezwano Jana Husa, aby odpowiedział na zarzuty odnośnie do głoszonych przez niego herezji. Autor przytacza tu treść odwołania, a następnie listowną odpowiedź Jana Husa na zarzuty Soboru w Konstancji. Sprzeciw na niewiele się zdał,

¹⁸ Chodzi o rok 1386.

¹⁹ Jagiełło.

²⁰ *Interdykt* – nałożony przez władze kościelne zakaz odprawiania obrzędów religijnych na danym terenie.

bowiem Synod ogłosił go heretykiem i usunął ze wspólnoty Kościoła. Hus trwał przy swoich poglądach, co ostatecznie zaprowadziło go na stos. W kolejnym roku o głoszenie herezji oskarżono Hieronima z Pragi, który choć wyrzekł się swoich teorii, to jednak stosu nie uniknął. W roku *sóstym panowania Zygmunta* mieszkańcy Wrocławia zaatakowali rajców miejskich (siedmiu zrzucili z wieży ratusza, a sześciorgu ścieli głowy). Następnie opisano wspomniany już konflikt między Bolesławem, Henrykiem i Władysławem – synami Henryka V.

W dalszej części przytoczone zostały fragmenty dokumentów, w których poszczególne księżęta uznają się za wasali czeskiego króla Jana. W 1328 roku Ludwik Bawarski wbrew woli Stolicy Apostolskiej został namaszczony na cesarza. W tym samym czasie król Jan udzielił wsparcia królowi Francji, Filipowi, w walkach przeciwko Flandryjczykom, a następnie rozpoczął wojnę z Austrią. Po jej wygraniu wyruszył do Prus, wkroczył na ziemie litewskie, pozabijał wielu pogan, a trzy tysiące wziął w niewolę.

Dalej autor kroniki cytuje różne dokumenty: umowę dotyczącą mianowania wasalem księcia Ścinawy, umowę dotyczącą mianowania wasalem księcia oleśnickiego i umowę dotyczącą mianowania wasalem *księcia (Konrada oleśnickiego) Henryka żagańskiego*.

W 1322 roku Jan, król Czech, postanowił zagarnąć sąsiadujące tereny, doszedłszy do wniosku, że rządzący nimi królowie *są ludźmi prostymi i mało pojętymi*. Najpierw zaczął zjednywać ich sobie pochlebstwami, obietnicami i prezentami. Następnie odkupił Kłodzko i wysłał tam rozbójników, aby stamtąd napadali na ziemie polskie. Potem wysłał syna, aby oblegał Żąbkowice i zmusił Bolesława Niemodlińskiego do złożenia hołdu lennego. Skłócał księżęta Polski i Śląska, aby później jako rozjemca móc decydować według swojej woli. Skłócił też braci Bolesława, księcia legnickiego, i Henryka, księcia wrocławskiego. Ten ostatni poprosił o pomoc króla Polski, Władysława Łokietka, oddając mu miasto Wrocław wraz z całym księstwem (wolał bowiem, by było w rękach polskich niż czeskich). Jednak król Polski kierując się dobrem Henryka zwrócił mu jego ziemie, a to znów zaniepokoiło Jana. Namówił on Henryka do odsprzedania księstwa wrocławskiego w zamian za Kłodzko. Było to działanie bezprawne i ogromny cios dla braci Henryka – Władysława i Bolesława. Tym samym Wrocław odłączył się od Królestwa Polskiego. Autor nadmienia tu, że daniny wysyłane do Stolicy Apostolskiej i zależność biskupstwa wrocławskiego od arcybiskupstwa gnieźnieńskiego świadczą o przynależności miasta do Królestwa, i wyraża nadzieję, że kiedyś miasto wróci do Królestwa Polskiego. Bolesław, powołując się na więzy rodzinne (żona księcia była siostrą żony króla czeskiego), zwrócił się do króla Jana z prośbą, aby zaniechał zawłaszczenia terenów należnych Bolesławowi po śmierci brata (Henryka VI), i przypomniał mu, jak kiedyś wspomógł go zbrojnie w potrzebie, nie otrzymując nic w zamian. Jan zignorował prośbę Bolesława i rozeszli się w gniewie. Mało tego, Jan pod groźbą użycia siły nakazał mieszkańcom Wrocławia przekazać sobie zastawione u nich przez Bolesława Chojnów i Złotą Górę. Tymczasem Władysław powrócił z Mazowsza i zaofiarował królowi Janowi sprzedaż księstwa legnickiego, które zastawił u Bolesława. Jan odpowiedział, że musi się zastanowić, i wezwał do siebie Bolesława, któremu zagroził odebraniem księstwa legnickiego (zastawionego u niego przez Władysława). Bolesław uległ szantażowi i oddał Janowi czeskiemu ziemie, których ten żądał, aby zachować zastawione u niego przez brata księstwo legnickie.

W roku 1327 księżęta śląscy, oburzeni, że Władysław Łokietek nie pytając ich o zdanie koronował się na króla Polski, nie chcieli podporządkować się jego władzy, nazywali go Królem Krakowskim i naradzali się, jak zachować niezależność od jego władzy,

a w przyszłości także od władzy jego następców. Z zawiści zdradzili króla polskiego, stając się wasalami jego wroga – króla czeskiego. Aby podkreślić swą pogardę do Królestwa Polskiego, zamienili w swoich herbach znak orła białego na czarnego, zmieniając też kolor tła. Jedność z Polską zachował jedynie książę Bolesław świdnicki.

Tutaj następuje kontynuacja kroniki spisana inną ręką.

W sierpniu 1501 roku na ziemi śląskiej miała miejsce powódź, która uniemożliwiła pracę młynów i spowodowała wzrost cen i niedostatek chleba. Podobne wylewy rzek miały miejsce również w na innych obszarach, np. w Bazylei, gdzie woda z trzech rzek przelała się przez mury i obwarowania miasta.

Biskup Waclaw ustąpił ze stanowiska i zmarł w 1319²¹ roku. Za jego czasów król Węgier Zygmunt i król Czech Jan ponieśli klęskę w bitwie z Turkami pod Nikopolis, a Krzyżacy zostali pokonani przez Władysława Jagiełłę. Wtedy też spalono *przywódców herezji* – Jana Husa i Hieronima. Z polecenia króla Zygmunta następcą biskupa Waclawa został Konrad, książę oleśnicki. Był on rozrzutny, zaciągał długi i przez niego biskupstwo wrocławskie utraciło wiele ziem. Zmarł w 1447 roku. Za jego czasów w bitwie przeciwko Turkom zginął król Władysław [Warneńczyk], zebrał się Sobór w Bazylei i doszło do schizmy – w opozycji do papieża Eugeniusza IV został wybrany antypapież – Feliks V. Dwudziestym trzecim biskupem wrocławskim został Piotr Nowag. Mimo niesprzyjających okoliczności poprawił on nieco tragiczną sytuację finansową biskupstwa. Zmarł w 1456 roku. Za jego czasów Turcy zdobyli Konstantynopol. Dwudziestym czwartym biskupem był Jodokus de Rosenbergk. Aż do śmierci z nakazu papieża prowadził on wojnę przeciwko Jerzemu z Podiebradu. Wtedy też Prusacy odłączyli się od Braci Teutońskich (Krzyżaków) i stanęli po stronie Polski. W wyniku trwającej trzydzieści lat wojny Krzyżacy stracili niemal całe Prusy. Następcą Piotra Nowaga był Rudolf, biskup lawentyński. Dobrze pełnił on swój urząd, odważnie prowadził wojnę czeską i doprowadził do zawarcia ugody w wojnie pruskiej. Po nim biskupem wrocławskim został Jan Turzon, który stracił wiele pieniędzy *na zabawy i na nierządnicę*, obłożył więc wysokimi podatkami duchowieństwo. Wywołało to spór między nim a kanonikiem Oswaldem, opiekunem duchowieństwa. Urażony publicznym napomnieniem biskup próbował otruć Oswalda. Następnie wybrano na biskupa Jakuba de Salcza. Za jego czasów ukazał się przekład Ewangelii dokonany przez Marcina Lutra.

PROBLEMATYKA

Kronika książąt polskich jest **przykładem średniowiecznej historiografii**. Skupia się ona na **śląskiej linii Piastów**. Autorstwo przypisuje się **Piotrowi z Byczyny**. Utwór napisany był po łacinie.

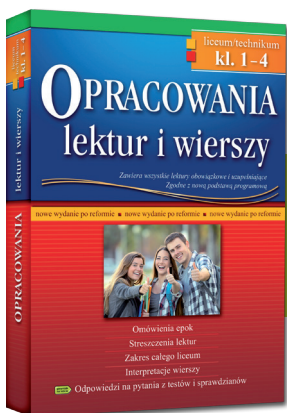
Autor kroniki czerpie **informacje z różnych źródeł** (głównie innych kronik), do których wielokrotnie odnosi się w tekście, a niekiedy nawet przedstawia obok siebie różne wersje wydarzeń. Niestety z racji ograniczonej dostępności materiałów źródłowych **niektóre z podanych przez niego informacji są błędne lub niepełne**. Pewne nieścisłości wynikają również z faktu, że księgi były przepisywane ręcznie, co zwiększało ryzyko pomyłek i utrudniało poprawne odczytanie wyrazów. Im bliżej czasów współczesnych, tym częściej pojawiają się wzmianki o tym, że autorowi nie udało się dotrzeć do pewnych informacji.

Czytając kroniki, należy pamiętać, że zwykle ich **autorzy byli powiązani z możnowładcami lub biskupami**, dlatego też często przedstawiali swoich zleceniodawców w korzystnym

²¹ Błędna data – prawidłowa to 1419 r.

świetle lub przemilczali niewygodne fakty. Więż z danym stronnictwem wpływała również na ocenę wydarzeń i postaci. Ponadto autor *Kroniki książąt polskich* wyraźnie zaznacza, że dzieło ma nie tylko przedstawić historię, ale też chwalić przykłady dobrego postępowania i ganić złe uczynki (**aspekt moralizatorski**). Niekiedy aby uzasadnić taki, a nie inny bieg wydarzeń lub podnieść ich rangę, przytoczone zostają opowieści o cudownych uczynkach i znakach (np. przepowiednie, Boskie interwencje).

Lektury obowiązkowe znajdziesz w książce
Opracowania lektur i wierszy – liceum/technikum klasy 1–4!

Kup na www.greg.pl

Autorzy:

Zespół redakcyjny Wydawnictwa GREG

Wykorzystano materiały: Katarzyny Cwiękały, Katarzyny Dudy-Kapturek, Anny Marzec, Anny Popławskiej, Dariusza Pietrzyka, Wojciecha Rzehaka, Doroty Stopki, Barbary Włodarczyk

Korekta i redakcja:

Agnieszka Antosiewicz, Katarzyna Curyło, Karolina Rymut-Kościelniak, Agata Tondera, Maria Zagnińska

© Copyright by Wydawnictwo „GREG”

31-979 Kraków, ul. Klasztorna 2B

tel. 12 680-15-50

www.greg.pl

Księgarnia internetowa: www.greg.pl

Znak firmowy **GREG**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Znak słowno-graficzny **Pewniak na teście**® zastrzeżony w Urzędzie Patentowym RP.

Wszystkie prawa zastrzeżone.

Żadna część niniejszej publikacji nie może być reprodukowana lub przedrukowana bez pisemnej zgody Wydawnictwa „GREG”. Dotyczy to także przenoszenia danych do systemów komputerowych, wykonywania fotokopii i mikrofilmów.

Wykorzystano zdjęcia:

Giovanni Boccaccio – Cornelis van Dalen the Younger/Tiziano Vecellio/artgallery.yale.edu/collections/objects/35778/
Public Domain; Mikołaj Rej – Jan Gwalbert Olszewski/Domena Publiczna; Ignacy Krasicki – Antoni Oleszczyński/Dzieła
Krasickiego/Domena Publiczna; Julian Ursyn Niemcewicz – Antoni Brodowski/www.pinakoteka.zaszcianek.pl/Domena
Publiczna; Stanisław Staszic – Władysław Barwicki/Domena Publiczna; Stanisław Trembecki – Jan Chrzyciel Lampi/
www.christies.com/Domena Publiczna; Adam Mickiewicz – Culture.pl/Gallica/Domena Publiczna; Juliusz Słowacki –
James Hopwood/www.polona.pl/Domena Publiczna; Maria Konopnicka – Leopold Bude/Polona.pl/Domena Publiczna;
Eliza Orzeszkowa – Władysław Podkowiński/archiv.ucl.cas.cz/Domena Publiczna; Henryk Sienkiewicz – Domena
Publiczna; Joseph Conrad – George Charles Beresford/Domena Publiczna; Jarosław Iwaszkiewicz – Domena Publiczna;
Witold Pilecki – Domena Publiczna; Friedrich HYPERLINK „https://commons.wikimedia.org/wiki/Category:Paintings_by_
Friedrich_D%C3%BCrennatt”Dürrenmatt – Elke Wetzig/CC BY-SA 3.0/Wikimedia Commons; Stanisław Grochowiak –
CAF/Sokołowski/Trybuna Robotnicza/Domena publiczna; Julia Hartwig – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons;
Edward Stachura – Domena Publiczna; Ryszard Krynicki – Mariusz Kubik/CC BY 3.0/Wikimedia Commons; Adam
Zagajewski – Frankie Fouganthin/CC BY-SA 4.0/Wikimedia Commons.

Layout i skład:

Pracownia Słowa

Okładka:

Pracownia Słowa